

Муниципальной бюджетной оркуолаҕа киирин иннинээҕи үөрэхтээһин тэрилтэтэ

«Оҕо саада «Сказка»

Темата : «Обугэ угэһэ»

(эбии үөрэхтээһин бырагыраамма 5-6 саастаах оолорго)

Муома орууона, Хонуу, Республики Саха (Якутия)

2019-2020 үөрэх сыла.

Куруһуок салайааччыта:

Ефимова Екатерина Лазарьевна.

Куруһуок сыала: О5олору ийэ тылларынан ыраастык санарда, ойтон этэргэ уорэтии.

Соруктара: 1. О5олор тылга интириэстэрин кобутуу;

2. Норуот тылынан уус-уран айымнытын истии;

3. Ойго уорэтии;

4. Норуот тылынан уус уран айымнытын, дьон иннигэр тахсан толоруу.

Актуальнаһа: Норуот муудараһа, үйэлэргэ муспут баай үгэһэ, айар дьоһура, талаана, үгэс нөңүө көлүөнэттэн көлүөнэһэ бэриллэн иһэр. Кэрэ көстүүлээх, дириң ис хоһоонноох араас сизэрдэр- туомнар, күннээһи олоһу, үлэни кытта быһаччы ситимнээх үгэстэр бааллар. Кинилэр хас биирди киһи олоһун кэрдиис кэмин эрэ буолбакка, бүтүн норуот олоһун, культуратын барытын наардыыр, ситимниир, салайар аналлаахтар. Хас омук барыта сайдар чэчириир философиялаах, озону иитэр ньымалардаах, төрөөбүт төрүт буордаах. Ити барыта омук уйулһатын уратыларыттан тутулуктаазын учуоттуур уонна салгыы сайыннарар.

Кэнники сылларга торообут тылбыт туттуллар эйгэтэ кыараан, тыл толору кыаба туһаналлыбат буолла. Ордук оройуон киинигэр олоорор о5олор, ыччаттар, орто колуонэ, онноо5ор а5ымсыйбыт саастаах дьон торообут тыл суолтатын аахыйбат буоланнар, тылбыт саппааһа дьадайда, о5о нууччалыы- сахалыы буккуйан санарара элбээтэ. Онон сахалыы ойдоох санаалаах о5ону кыра эрдэбиттэн норуот тылынан уус уран айымнытын иһитиннэрэн- уорэтэн, иитэн таһарыахха.

Оболор испиһиэктэрэ

1. Федорова Анжелика
2. Лыткин Кирилл
3. Артамонова Ева
4. Кыдыралиева Милена
5. Потапова Ирена
6. Терехова Лана
7. Быковская Айлана
8. Потапов Арчылаан

Сыллаабы былаан

(улахан уонна бэлэмнэнии бөлөх оҕолоро).

Ыйдар	Темалар	Сыала- соруга
Балаҕан ыйа	«Биһиги уһуяаммыт»	Оҕолору кытта билсиһии. Уһуяаны билиһиннэри.
	«Мин сахабын»	Озо бэйэтин омугун билиэхтээх. Саха омуга атын омуктартан туох уратылаабын билиһиннэри.
	«Торообут Дойдум»	Оҕолорго олорор нэһилиэктэрин оройуонарын аатын билиһиннэри. Торообут оройуоннара кэрэ бэлиэ кэрэхсибиллээх миэстэлэрин, улэһит дьоннорун билиһиннэри. Торообут дойдуларыгар таптала инэри, киэн туттуу иэйиитин кууһурдуу.
	«Эбэм Иһиттэрэ»	Оҕолорго саха иһиттэрин ааттарын, аналларын, туохтан хайдах онороллорун билиһиннэри, болһомтолорун тарды.
Алтынньы ыйа	Сахалыы ас-уол	Оҕолорго сахалыы ас корунун билиһиннэри. Озо болһототун тарды. Улахан киһи улэтин ытыктыырга, сыаналыырга уорэти.
	Байбаралаах ырбаахы, дыбаакы бэргэһэ (сахалыы танас)	Обугэлэрбит танаһаахтарын билиһиннэри. Атын омуктар курдук сахалыы национальнай танаһаахтарын

		туһунан ойдобулу инэри. Саха танаһыгар кэрэхсэбили уоскэтии.
	«Мин дьизэ кэргэним».	О5о5о дьизэ кэргэн туһунан билиһиннэри. Дьизэ кэргэннэ киирэллэр (эбэ, эһэ, ийэ, а5а,убай, быраат, эдьий, балта..).
	«Торуттэрбин билии» (древо).	О5олор проектарын кэпсиллэр. О5олор дьизэ кэргэттэрин туһунан толору кэпсиллэрин ситиһии.
Сэтинньи	Байанай ыйа, сизэрэ- туома, алгыһа.	Бу ыйга а5аларбыт, эһэлэрбит баай байанайтан бултуулар бириэмэлэрэ. Сизэртуом туһунан билиһиннэри.
	Кыылар, көтөрдөр тустарынан кэпсээннэр (Уруһуй).	О5олор остуоруйа ис хоһоонун ойдуулларын ситиһии. О5о ойдообутун ситимнээн кэпсиirin ситиһии уонна уруһуйдааһын.
	Кыылар тустарынан таабырыннар.	О5о бол5омтотун тарды, булугас ойун сайыннарыы.
	Викторина (Саха сирин кыыллара).	О5о бол5омтотун тарды, булугас ойун, тылын саппааһын байыты.
Ахсынньи	«Олонхо дойдута» (олонхо)	О5олорго уран тыллаах, эриэккэс ойуубичик комотунэн «Олонхо» диэн тугун ойдотуу. О5о интириэһин тарды.
	«Уоһээ дойду»	О5олорго «Уоһээ дойду» ойдобулун биэри, уорэтии. О5о билбитин, истибитин уруһуй

		комотунэн кордорорун ситиһии.
	«Орто дойду»	О5олорго «Орто дойду» ойдобулун биэри, уорэти. О5о билбитин, истибитин уруһуй комотунэн кордорорун ситиһии.
	«Аллара дойду»	О5олорго «Аллара дойду» ойдобулун биэри, уорэти. О5о билбитин, истибитин уруһуй комотунэн кордорорун ситиһии.
Тохсунньу	«Дьулуруйар Ньургун Боотур» (олонхото). Ньургун Боотур уонна Айталы Куо сурун геройдар.	О5олорго олонхону кэпсээһин, кордоруу, интириэстэрин тарды. Танастарын – саптарын таба онун биэрэллэрин ситиһии.
	«Дьулуруйар Ньургун Боотур» (олонхото). Бухатыырдар аттара.	О5олорго олонхону кэпсээһин, кордоруу, интириэстэрин тарды. Бухатыыр атын онун таба кырааскалыылларын ситиһии.
	«Дьулуруйар Ньургун Боотур» (олонхото). «Олонхо» остуол оонньуута	О5олорго олонхону кэпсээһин, кордоруу, интириэстэрин тарды. Остуол оонньуутугар о5о интириэһин тарды.
	«Дьулуруйар Ньургун Боотур» (олонхото).	О5олорго олонхону кэпсээһин, кордоруу, интириэстэрин тарды.
Олунньу	Сахалы хамсанылаах оонньуулар	Сахалы хамсанылаах оонньууну билиһиннэри о5олор интириэстэрин тарды.
	Сахалы элеменнаах ункуу (муз .салайааччы)	Сахалы ункуу элементин билиһиннэри. О5о5о интириэс тарды, уорэти.

	Сагалы остуол ооньюулар («Тырынка», «Хаамыска», «Хабылык»).	Оболорго обугэлэрбит Сагалы остуол ооньюуларын билисиннэри.
	«Хомус» (Торопут Мария Юрьевна кэпсиир, оонньоон кордорор).	Торопут оболорго «Хомус» туһунан билиһиннэрэр. Хомуска оонньоон оболор интириэстэрин тардар.
Кулун- тутар	Обо суруйааччылар (Оройуоннаабы обо библиотекаря)	Оройуоннаабы обо библиотеката оболорго саха суруйааччыларын ,айымнылар билиһиннэри. Кэпсээннэрин истэллэрин ситиһии.
	Остуоруйа айы	Оболор торопуттэрин кытта остуоруйа айан, уруһуйдаан истээччилэригэр кэпсээн иһитиннэрэллэр. Обо айар дыбурун сайыннары.
	Таабырнар	Обо интириэһин, болбототун тарды.
	Чабырбах(урэти).	Обообо «Чабырбах» диэн тугун билиһиннэри уонно урэти. Обо интириэһин тарды.
Муус-устар	Тойук (тойуксуту ыныры Мария Анотольевна)	Обо интириэһин тарды, болбойон истэрин ситиһии.
	Оһокай (тойуксуту ыныры Мария Анотольевна).	«Тойук» хайдах этиллэрин, бастакы ойдобулун биэри. Озо интириэһин тарды, болбойон исти.
	Ос хосоонно- обугэ номобо	Обообо ос хосоонун билиһиннэри,

		урэтии.
	«Эрчимэн Бэргэн» (олонхоттон быһа тарды).	Оболорго олонхону кэпсээһин, кордоруу, интириэстэрин тарды.
Ыам-ыйа	«Эрчимэн Бэргэн» (олонхоттон быһа тарды).	Оболорго олонхону кэпсээһин, кордоруу, интириэстэрин тарды.
	«Эрчимэн Бэргэн» (олонхоттон быһа тарды).	Оболорго олонхону кэпсээһин, кордоруу, интириэстэрин тарды.
	Тумуктуур улэ.	Сылы-быһа билбиттэрин хатылааһын.
	Тороппут мунһаба	Тороппуттэргэ сыллаабы улэни кордоруу уонна эбии кэлэр уорэх дьыл тугу уорэтэри былааннааһын.

Сабабалааһын тумугэ.

Кыра эрдэхтэн ийэ тылын ыраастык санаран, иитиллэн улааппыт оҕо, тылын саппааһа киэн, учугэй уйулбалаах оҕо буолан улаатар. Онон бу эбии уорэхтээһин бырагырааматынан дьарыктаан, оболор торообут - торут тылларын куннээби олохторугар туһанан, ыраастык ийэ тылынан санаралларын ситиһии.

Туттуллубут литература.

- 1.Дьулуруйар Ньургун Боотур: олонхо: алын кылаас о5олоругар/Константин Оросин; (о5олорго анаан онордулар: Л.А.Афанасьев, Ф.Г. Гуляев; Ньургуйаана Ябловская ойуулар).- дьокуускай: Бичик, 2008.- 56с.
- 2.Дьулуруйар Ньургун Боотур: олонхо/П.А.Ойуунускай олонхотун кэпсээн халыыбыгар киллэрдэ Е.В. Слепцова- Куорсуннаах; (ил. Онордо И.Ю.Пестряков).- Дьокуускай, 2007.- 352с.
- 3.О5о уонна олонхо: О5о садын иитээччитигэр/Торут омуктар оскуолаларын чинчийэр институт(хомуйан онордо Д.Г.Ефимова_ . Дьокуускай, 2006.-с.66
- 4.Олонхо дойдута- Земля олонхо: П.А.Ойуунускай олонхотунан кырачааннарга ойуу- кинигэ/Н.Е.Ябловская ойуулар;(хомуйан онордо Е.П. Чехордуна). – Дьокуускай: Бичик, 2006. -64с.
- 5.Саха сириин бултанар кыыллара. Орто саастаах оскуола о5олоругар/Хомуйан онордулар: Е.Г. Захарова, В.В.Захарова Дьокуускай: Бичик, 2002.- 72с.
6. Парциальная программа: Программа «Тосхол / авт.-сост. С.С. Семенова, Д.Г. Ефимова, Ю.В. Андросова.
- 7.Тулалыыр эйгэни билиһиннэри уонна о5о тылын сайыннарыы. О5о тэрилтэлэригэр иитээчилэри бэлэмниир педучилище уорэнээчилэригэр уонна о5о садын үлэһиттэригэр аналлаах пособие.- Дьокуускай: Кинигэ издательства. 1992.-80с.
- 8.Обүгэбит оло5о- дьаһа5а: ойуулаах тылдыт= Уклад жизни народа саха: иллюстрированный словарь/И.Г. Федоров, П.К.Васильев; (Нь.Е.Ябловская ойуулар).- Дьокуускай: Бичик, 2012.- 128с.
9. Ос хоһооно- обүгэ номо5о: остуоруйа- инсценировка/(хомуйан онордо М.П. Саввина, худохунньук В.Ф. Ноева).- Дьокуускай: Бичик, 2007.- 32с.
10. Ос хоһоонноро = Пословицы и поговорки. (хомуйан онордо Е.Н. Попова). – Дьокуускай: Бичик, 2012.- 48с.